

<https://doi.org/10.15407/fd2023.03.130>
УДК 1(091)

Влада ДАВІДЕНКО (АНУЧІНА), аспірантка відділу соціальної філософії Інституту філософії імені Григорія Сковороди НАНУ, 01001, Київ, вул. Трьохсвятительська, 4
ladaanuchina@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-3321-5879>

ДОСЛІДЖЕННЯ ФЕНОМЕНОЛОГІЇ НА ПОЧАТКУ ХХ сторіччя: ПОЛЬСЬКИЙ ТА УКРАЇНСЬКИЙ РАДЯНСЬКИЙ КОНТЕКСТИ (до 100-річчя публікації циклу статей В. Юринця «Едмунд Гусерль» (1922 – 1923))

Стаття презентує зіставлення інтерпретацій ранньої філософії Едмунда Гусерля, створених у різних локальних контекстах: польськими дослідниками (Казимир Твардовський, Ян Лукасевич, Владислав Татаркевич, Роман Ингарден, Александр Розенблум-Августовський) у період 1895—1945, та українським філософом Володимиром Юринцем. Таке зіставлення здійснене на тлі розгляду відмінностей умов розвитку філософії у передвоєнній та міжвоєнній Польщі та СРСР.

Авторка демонструє схожість прочитань Гусерлевої феноменології польськими дослідниками та Юринцем і доводить, що подібність між ними виявляється не лише у тематичній спрямованості критики феноменологічної філософії, а й у її обґрунтованості та рівні. Крім того, авторка пропонує підхід до дослідження постаті і доробку Юринця, ґрунтований на розгляді його як представника насамперед західної інтелектуальної культури. Зокрема, обґрунтовано можливість розглядати Юринцеві закиди Гусерлевою проєктові феноменологічної філософії не як зумовлені ідеологічним диктатом, а як симптоматичні для європейської інтелектуальної культури початку ХХ сторіччя. І Юринець, і польський феноменологічний рух критикують феноменологію за брак узгодженості, причому йдеться як про внутрішню узгодженість феноменологічної філософії, так і про узгодженість її з сучасними науками. Особливу увагу приділено ролі Юринця в історії українських досліджень феноменологічної філософії у контексті дискусії про витоки досліджень феноменології в Україні. Авторка вважає плідними для сучасних досліджень феноменологічної філософії в Україні розвідки щодо феноменологічного руху у Польщі — явища, яке справило вагомий вплив на розвиток широкого кола гуманітарних дисциплін у Європі ХХ—ХХІ сторіч і яке має безпосередні перетини та спільні персоналії з українською філософією. Те саме видається перспективним і щодо інших європейських локальних традицій.

Ключові слова: феноменологія, історія української філософії, Львівський університет, феноменологія у Польщі, «критика буржуазної філософії», Володимир Юринець.

Цитування: Давіденко (Анучіна), В. (2023). Дослідження феноменології на початку ХХ сторіччя: польський та український радянський контексти (до 100-річчя публікації циклу статей В. Юринця «Едмунд Гусерль» (1922—1923)). *Філософська думка*, 3, 130—149. <https://doi.org/10.15407/fd2023.03.130>

Вступ

Метою цієї статті є порівняння інтерпретацій раннього етапу творчості Едмунда Гусерля (1891—1913) у двох інтелектуальних контекстах — польському та українському радянському у першій половині ХХ сторіччя. Передовсім варто наголосити на тому, що феноменологія у Польщі має довгу традицію, і перший огляд Гусерлевої «Філософії арифметики» — польського історика філософії, професора Краківського університету та члена Польської академії наук Владислава Генріха — вийшов друком німецькою мовою у Галле ще 1895 року, а перший текст польською щодо «Логічних досліджень» було опубліковано Яном Лукасевичем 1904 року (Plotka, 2017). Водночас в українському радянському інтелектуальному контексті першим текстом довоєнного періоду, метою якого був аналіз Гусерлевих ранніх творів, був цикл статей під назвою «Едмунд Гусерль» українського філософа, публіциста, професора та дійсного члена ВУАН (з 1929 року) Володимира Юринця у 1922—1923 роках (Юринець, 1922; Юринець, 1923).

Постать і доробок Володимира Юринця й досі не дістали достатнього висвітлення в історії філософії та гуманітарної культури України ХХ сторіччя. Прикро, що по сьогодні слухним лишається вислів Оксани Забужко, який описує Володимира Юринця як «благополучно непрочитаного і забутого» (Забужко, 1994). Уважаємо, що 100-річний «ювілей» статей академіка Юринця, присвячених детальному аналізу феноменологічної філософії, є чудовим приводом, щоб звернутися не лише до постаті талановитого уродженця Львівщини, людини з європейською освітою, наукова ерудованість якого вирізняла його на тлі «червоної професури» 1920—1930 років (Юринець, 2010: с. 90), а й до його філософських поглядів.

Таке звертання могло б також стати внеском до дискусії щодо витоків досліджень феноменології в Україні. Вахтанг Кебуладзе у статті «Історія розвитку феноменологічної філософії в Україні» зазначає, що «український погляд на феноменологію крізь окуляри советського марксизму навряд чи можна назвати українською феноменологією» (Кебуладзе, 2009: с. 8), посилаючись на характеристику Юринця Євгеном Причепієм: «В. Юринець не був феноменологом, більше того, він був критиком феноменології, але його філософська ерудиція та “інтелігентна”, як на ті часи, критика зробили його працю фактично єдиним джерелом феноменологічних ідей на довгі роки» (Богачов, 2001: с. 3). Кебуладзе обґрунтовує, що першим українським дослідником феноменології, який вимушено «удавав марксистського історика феноменології», є Євген Причепій, чие дисертаційне дослідження «Феноменологічна концепція свідомості Е. Гуссерля» (Причепій, 1971) побачило світ 1971 року. Кебуладзе звертає увагу на слова Причепія про те, що Юринець «не був феноменологом», а також на те, що він писав про феноменологію російською мовою, з чого висновує, що тут навряд чи може йтися про українську феноменологію. Проте можна навести кілька застережень щодо такої позиції. *По-перше*, критичність щодо буржуазної філософії була однією

з обов'язкових в СРСР настанов для дослідження західної філософії, а також умовою друку відповідних текстів (хіба не прояснити цей феномен поклика- на метафора «контрабанди розуму», запропонована і рясно використовувана самим Кебуладзе (Кебуладзе, 2013)). Отже, постає питання про межу, за якою така критика є настільки надмірною, що не дає серйозно сприймати такі до- слідження. На нашу думку, і ми спробуємо це довести через порівняння з інтерпретаціями польських дослідників, Юринець цієї межі не перетинав. *По-друге*, публікація праць російською, при тому з різних причин, також ста- вала вимушеною у різні періоди існування Радянського Союзу¹. Наприклад, на початку 1920-х, коли було опубліковано цей цикл статей Юринця, в УСРР ще не було створено інфраструктури для публікації таких досліджень україн- ською: журнал філософського відділу УІМЛ «Під прапором марксизму», один з перших академічних філософських журналів України, було створено лише 1927 року. Промовистим є і той факт, що 1930 року Юринець перевидав цей цикл статей в авторському перекладі українською у збірнику «Філософ- сько-соціологічні нариси» (Юринець, 1930). Ці міркування вказують, що до- робок Юринця заслуговує на переосмислення його ролі у контексті історії досліджень феноменології в Україні. У цьому контексті плідним було б звер- нутися до його критики феноменологічної філософії Гусерля на тлі прочи- тань цієї філософії представниками польського феноменологічного руху в довоєнний період (вихідцем з якого, за фактом отримання освіти у Польщі, певною мірою вважаємо й самого Юринця). Таке зіставлення дало б змогу не лише подати інтерпретацію Юринця, а й оцінити, наскільки сумірною чи несумірною вона була дослідженням представників «вільного світу» за рів- нем, обґрунтованістю та тематичним спрямуванням.

Польський контекст

Феноменологічна філософія у Польщі має довгу традицію та починається майже водночас з публікацією перших Гусерлевих праць — «Філософії ариф- метики» (1891), I і II частин «Логічних досліджень» (1900/1901), «Філософії як строгої науки» (1911), «Ідей чистої феноменології і феноменологічної фі- лософії» (1913), які невдовзі по виході друком ставали предметом дискусій та підґрунтям для академічних розвідок у польському філософському дискурсі. До того ж, феноменоогічна філософія в Польщі, за визначенням дослідни- ків, має «польського феноменолога світового рівня» (Шевчук, К., 2021: с. 12) Романа Ингардена, якого «зараховують до найбільш видатних учнів Е. Гуссер- ля» (Шевчук, К., 2021: с. 12). Крім того, відомим філософом, який підтриму- вав спілкування, а разом і впливав на становлення філософських поглядів самого Гусерля, про що нам йтиметься далі, був Казимир Твардовський (як і Гусерль, учень Франца Brentano). Навіть з цього короткого переліку фактів

---

¹ Не є винятком і друга монографія Причепія «Буржуазна соціологія знання. Критика методологічних принципів» (Причепий, 1983), видана друком у Києві 1983 року, і сотні інших праць цього періоду.

можемо зробити проміжний висновок про широку залученість тогочасних польських інтелектуалів до актуальних процесів на світовій філософській арені, що була зумовлена, зокрема, постійною взаємодією польського та німецького філософських контекстів². Феноменологією цікавилися не лише філософи, а й психологи (Саломон Ігель³), художники-авангардисти (Станіслав Ігнацій Віткевич⁴); вона була підґрунтям для розробок у галузі естетики та літературознавства (свідченням чого є популярні в ті часи Інгарденові літературознавчі семінари, на яких точилися, зокрема, палкі дискусії щодо концепцій естетичного переживання та літературного твору⁵). Польські феноменологія та феноменологи початку ХХ сторіччя утворили настільки розмаїте мереживо не лише трансдисциплінарних, а й міжнародних зв'язків, що цілком слушним є визначення сучасними польськими істориками філософії цих процесів як справжнього феноменологічного руху (Płotka, 2017: р. 79).

У цій частині дослідження ми стисло проаналізуємо ключові аспекти рецепції феноменологічної філософії найвідомішими постатями філософської арени тогочасної Польщі.

Вітольд Плотка, один з провідних сучасних польських дослідників феноменології, доцент Інституту філософії Університету кардинала Стефана Вишинського та запрошений дослідник в архіві Гусерля Кельнського університету, посилаючись на Даріуша Бенбена (Beben, 2012), доцента кафедри історії нової та новітньої філософії, члена Польського феноменологічного товариства та Феноменологічної асоціації імені Яна Паточки, наводить таку періодизацію розвитку феноменологічного руху в Польщі: 1) перші реакції (1895—1918); 2) Львівське коло (1919—1945); 3) Краковське та Люблінське кола (1946—1970); 4) період від смерті Інгардена до падіння комуністичного ладу (1971—1989); 5) сучасна феноменологія (1990—сьогодення) (Płotka, 2017: р. 80). У межах цієї статті нас цікавитимуть перші два періоди, бо на цей час припадає навчання Юринця у Львівському королівському університеті ім. Франца І⁶ (і відвідування ним кількох курсів видатних польських філософів: авторського спецкурсу «Психологія мислення» Казимира Твардовського

² Одним з яскравих прикладів такої взаємодії був досвід участі Інгардена у феноменологічних семінарах під час студій у Геттінгені, які відвідували найактивніші учні Гусерля, серед яких були Ганс Ліпс, Адольф Райнах, Казимир Айдукевич, Едита Штайн, Беті Герман, Фриц Кауфман та Гельмут Плеснер (Муха & Дарморіз, 2021: с. 19).

³ Учень Твардовського, зосередився на проблемі почуттів і посилався на теорії Brentano і Гусерля (Płotka, 2017: р. 85).

⁴ Критикував філософію Гусерля за те, що вона є абстрактною та статичною теорією свідомості. На його думку, головною помилкою Гусерля було відкидання живого тіла. Стверджував (Witkiewicz and Ingarden, 2002: р. 32—33), що трансцендентальне его є ефемерним привидом (Płotka, 2017: р. 86).

⁵ Маємо на увазі, зокрема, дискусії Інгардена з «регулярним завсідником» літературознавчих семінарів Леопольдом Блауштайном, одним із останньої генерації учнів Твардовського, який критикував Едмунда Гусерля та перу якого належить концепція естетичного переживання, конкурентна до підходу Інгардена (Муха & Дарморіз, 2021: с. 27).

⁶ Нині — Львівський національний університет ім. Івана Франка.

та його курсу філософії, поданого тематичними блоками «Про напрямки філософії», «Про системи логічні», «Історичні періоди розвитку філософії», а також популярного на той час філософського семінару Твардовського, який був своєрідною «візитівкою» Львівського університету; курсів «Теорія науки» та «Логіка» Яна Лукасевича) (Юринець, 2010: с. 88), а також написання циклу статей «Едмунд Гусерль» (Юринець, 1922; Юринець, 1923), надрукованих у журналі «Под знаменем марксизма».

Плотка називає «Логічні дослідження» проривною працею, оскільки в ній Гусерль сформулював головні аргументи проти психологізму в логіці та заклав методологічні підвалини для феноменології (Płotka, 2017: р. 80). У Польщі обидві перші праці Гусерля — «Філософія арифметики» та «Логічні дослідження» — викликали неабиякий академічний інтерес. Проте найбільший вплив на польську феноменологічну традицію здійснила друга праця, зокрема тому, що її написання було інспіровано безпосереднім діалогом між Гусерлем та Твардовським. «Твардовський вплинув на Гусерля щодо теорії актів і, як наслідок, щодо критики психологізму. У своїй ранній праці “До вчення про зміст і предмет уявлень” (Twardowski, 1894) Твардовський стверджує, що «іманентне явище», таке як психічний акт, слід розглядати як таке, що містить три елементи: зміст, предмет і презентацію» (Twardowski, 1894: р. 3). Предмет не звідний до дії, але дія належить до свого предмета через свій зміст. Гусерль обговорював цю теорію, працюючи над теорією інтенційних предметів та своєю критикою психологізму, і зробив рецензію на «До вчення про зміст і предмет уявлень» Твардовського» (Płotka, 2017: р. 81—82).

Наступною постаттю, важливою для розуміння становлення феноменологічного руху в Польщі, є учень Твардовського Ян Лукасевич, який, як уже зазначалося, опублікував першу працю про Гусерля польською мовою. Плотка (Płotka, 2017: р. 82) зазначає, що у короткій примітці Лукасевич резюмував аргументи «Логічних досліджень» проти психологізму, зазначивши, що психологічні закони лише ймовірнісні, натомість логічні закони надійні (Łukasiewicz, 1904: р. 476). Крім того, Лукасевич чітко заявив, що перейняв аргументи Гусерля проти психологізму з його «Логічних досліджень», які розвинув та уточнив у своїх подальших філософських розвідках.

Не можна оминати увагою постать Александра Розенблума-Августовського, першого учня Гусерля у Геттінгені, співзасновника Геттінгенського філософського товариства, який брав участь у семінарах Гусерля та заняттях Адольфа Райнаха під час свого перебування у Німеччині. Розенблума найбільше цікавило (Płotka, 2017: р. 83) питання феноменологічного методу. Пізніше він співпрацював з Мюнхенським колом. Був активним членом обох цих гуртків, хоча не публікував жодного тексту. 1924 року було опубліковано замітку, в якій повідомлялося про виступ Розенблума-Августовського з тематики теорії пізнання Гусерля на засіданні Варшавського філософського інституту. У цій промові він стверджував, що для Гусерля кожна теорія, яку сприймають як систему дедуктивно пов'язаних пропозицій, є догматичною,

оскільки вона ґрунтована на хибному колі — *petitio principii*. Це також сто-сується теорії пізнання. З цієї причини теорія пізнання, згідно з Розенблумом-Августовським, повинна включати ідею знання, зрозумілу як здійснення порожньої інтенції (Rozenblum, 1924: s. 267).

Автором першого комплексного дослідження феноменології у Польщі був Владислав Татаркевич, що сформувався як філософ під впливом марбурзького неокантіанства, член Львівсько-Варшавської логіко-філософської школи (Płotka, 2017: p. 83). Його стаття «Школа феноменологів» («Szkoła fenomenologow») (1913) (Tatarkiewicz, 1913) подала феноменологію і як феноменологічний рух, започаткований Гусерлем, і як специфічний філософський метод, ґрунтований на інтуїції. Згідно з Татаркевичем (Tatarkiewicz, 1913: s. 259—260), феноменологія прагне розкрити універсальні сутності, які не звідні до загальних понять. Радше сутності причетні як до загальних понять, так і до окремих істот. Подальшою метою феноменології, згідно з Татаркевичем, мав би бути опис відносин між сутностями. Татаркевич додав до своєї статті перелік праць феноменологів, включаючи книги Гусерля, Райнаха та Пфандера.

Загалом найпримітнішими подіями у дослідженні феноменології польськими вченими впродовж 1895—1918 років (Płotka, 2017: p. 84) можна вважати перші спроби визначити головні поняття та методи феноменології, вступити в полеміку щодо актуальних питань напрямку, а також використати феноменологію як методологічний інструмент. У цей період феноменологія зазнає першої критики у Польщі: 1) її звинуватили у використанні складної технічної лексики і, як наслідок, у тому, що вона є нечіткою філософією; 2) її критика наук уважали помилковою, оскільки науки *вочевидь* успішні у продукуванні знання; 3) її аргументи було визнано непереконаливими та такими, що не мали впливу на психологію⁷. Отже, перші реакції на феноменологію в Польщі подано не лише коментарями до багатьох аспектів феноменологічної філософії, але й її конструктивною критикою.

Знаковою постаттю наступного етапу (1919—1945) розвитку феноменології в Польщі є Інгарден, активність якого в цей період тісно пов'язана з викладанням у Львівському університеті (Płotka, 2017: p. 84). Сучасний польський дослідник Адам Вегжецький називає цей час «Львівським періодом» і зазначає, що впродовж нього феноменологія мала радше локальний вплив і була назагал невідома у Варшаві, Кракові та Вільнюсі (Węgrzecki, 2001: s. 17).

1918 року Інгарден отримав докторський ступінь, захистивши дисертацію з філософії Анрі Бергсона під керівництвом Гусерля у Фрайбурзькому університеті. Цікавим фактом є те, що у листах до самого Гусерля (ще в період написання дисертації під його керівництвом) Інгарден критикував вчення вчителя, а саме трансцендентальний ідеалізм, згідно з яким існування

⁷ Пункти критики було сформульовано Броніславом Бігелейzenом, філософом і психологом, який працював у Львівському технічному університеті. Він підтримував ідею Гусерля про філософію як строгу науку, висловлену Гусерлем у нарисі «Філософія як строга наука» (1911).

«реального світу» залежить від свідомості (Шевчук, К., 2021: с. 12). Внаслідок цієї полеміки з'явилися власні онтологічні дослідження Інгардена, результатами яких стали твір «Суперечка про існування світу» («Spór o istnienie świata») і численні праці з естетики. Попри несприйняття Гусерлевого трансценденталізму, Інгарден плідно застосовував його доробок.

Після Першої світової війни він повернувся до Польщі і вже 1919 року опублікував «Цілі феноменологів», важливе дослідження у двох частинах (Ingarden, 1919a; Ingarden, 1919b), яке популяризувало феноменологію в Польщі як окрему філософську течію (Tatarkiewicz, 1971: s. 131). Ця пара статей являє собою комплексне історичне та систематичне дослідження головних тем феноменології, включаючи 1) ранній психологізм Гусерля в його «Філософії арифметики», 2) критику психологізму в логіці, 3) феноменологічну вимогу до обмеження аналізу прямим досвідом, 4) описовий спосіб дослідження, 5) апіорні засади аналізу сутностей і 6) трансцендентальне переформулювання феноменології за допомогою методу редукції, що уникає проблеми *re-titio principii*. Для Інгардена цілі феноменологів передбачали систематичний і точний опис різних областей об'єктів і формулювання формальної та матеріальної онтологій. Ці статті вказали на кілька головних питань, які пізніше визначили спрямування Інгарденової критики Гусерля, наприклад, питання онтологічної нейтральності редукції (Ingarden, 1919b: s. 348–349). Відомим фактом є те, що Інгарден вважав трансцендентальну феноменологію філософією, що веде до метафізичного ідеалізму. У будь-якому випадку, Інгардена визнано ключовою постаттю цього періоду як водночас прихильника і критика феноменології (Płotka, 2017: p. 84–85).

Після повернення з Німеччини Інгарден працював учителем у середній школі в Торуні, а згодом (з 1925 року доцентом Львівського університету). Хоча Гусерль намагався допомогти йому отримати повну посаду у Львові в той час⁸, Інгарден отримав кафедру лише 1933 року. У 1920-х роках він намагався перекласти «Логічні дослідження» Гусерля польською, але проєкт не зустрів прихильності видавців. У 1930-х роках Інгарден уже був міжнародно визнаним вченим завдяки своїй книзі «Про літературний твір», яка побачила світ 1931 року. У Львові він зібрав групу талановитих вчених і дослідників, які розвивали феноменологію у нових напрямках. Так з'явилося Львівське феноменологічне коло, до якого увіходили запрошені Інгарденом психологи, філософи та дослідники естетики: Саломон Ігель, Вальтер Ауербах, Тадеуш Вітвіцький, Софія Лісса та Леопольд Блауштайн (Płotka, 2017: p. 85–86). Найбільш плідним серед них уважали Блауштайна, автора першої монографії польською про феноменологію Гусерля: «Гусерлева теорія дії, змісту та предмета уявлення» («Husserlowska nauka o akcie, treści i przedmiocie przedstawienia») 1928 року (Blaustein, 1928). Праця є критичним розвитком Гусерлевої теорії про акти свідомості. Плотка зазначає, що позиція Блауштайна полягає у прийнятті ним Гусерлевого методу ейдетичного опису

⁸ Див. Лист Гусерля до Твардовського від 13 липня 1928 р. Гусерль (Husserl, 1994: S. 181).

за відмови від вимоги не посилатися на історію філософії (Płotka, 2017: p. 86). Хоча він критично ставиться до методу Гусерля, він описує свідомість у термінах інтенційного акту, який, згідно з Гусерлем і Твардовським, містить як зміст презентації, так і предмет презентації. Згідно з Блауштайном (Blaustein, 1928), Гусерль не проводив чіткої різниці між досвідом та досвідчуванням, і з цієї причини він не міг відрізнити досвідчене відчуття від акту відчуття. У результаті досвідчені дані стають звідними до іманентного досвіду, і таким чином предмет стає звідним до іманентного предмета самої свідомості.

Додамо, що більшість прихильників Львівсько-Варшавської школи відкидали головні тези феноменології, надаючи перевагу доробку Аристотеля (наприклад, його ідеями надихався Лукасевич під час розробки багатозначної логіки, Альфред Тарський — у дослідженні класичної дефініції істини) і неокантіанству як приводу для полемік із трансцендентальним ідеалізмом (Казимир Айдукевич) (Воленський, 2021: с. 39).

Підводячи підсумок щодо періоду Львівського кола, слід зазначити, що феноменологію в Польщі періоду 1919—1945 років можна розглядати як філософський рух, який розвинувся на тлі багатьох полемік, досліджень і дискусій (Płotka, 2017: p. 87). Більшість досліджень було зосереджено на проблемі психічного акту в зв'язку з його змістом та предметом. Проте феноменологію розвивали і в нових напрямках. Наприклад, Чеслав Знамеровський розвинув теорію соціальних актів Райнаха, а Євгеніуш Баутро проаналізував рецепцію теорії Гусерля у філософії права. Водночас, феноменологія в Польщі була відкрита до міжнародної співпраці. Наприклад, Тадеуш Кронський був стипендіатом у Празі в 1937—1938 роках, де працював разом з Яном Паточкою. Кронський опублікував критичну рецензію на «Природний світ як філософська проблема» (1936), в якій стверджував, що насправді теорія Паточки є версією ідеалізму, оскільки той наголошував на приматі часу над реальним існуванням світу. Цей період закінчується Другою світовою війною, яка спричинила драматичний крах феноменологічного руху в Польщі. Ауербах, Блауштайн і Віткевич загинули під час війни, Інгарден більше не міг викладати в університеті, хоча працював над своїм *magnum opus*, опублікованим після війни, — «Суперечкою про існування світу».

Дослідження філософії Гусерля в Польщі впродовж 1895—1945 років не тільки помітно вплинули на перебіг філософських процесів у тогочасній Європі, а й зараз продовжують бути предметом зацікавлення дослідників у всьому світі, серед яких не винятком є і українські вчені — Андрій Дахній, Дмитро Шевчук, Катерина Шевчук, Людмила Речич, Лариса Карачевцева, Ольга Наконечна, Микола Зайцев, Оксана Дарморіз, Світлана Кочерга, Олександра Вісич, які, разом із сучасними польськими дослідниками — Яном Воленським, Леопольдом Згодою, Анною Брожек, Марекком Рембежею, стали співавторами колективної монографії «Філософія Романа Інгардена і сучасність» (Шевчук, Д., 2021), що вийшла друком у видавництві Національного університету «Острозька академія» 2021 року.

Радянський контекст

Для точнішої реконструкції умов, у яких відбувалося становлення Юринця як науковця, слід звернутися до біографічних відомостей про нього⁹, а також схарактеризувати історичний контекст життя першого українського дослідника і критика феноменології.

Юринець народився 1891 року в м. Олесько на Львівщині, навчався у Львівській академічній гімназії. Після вступив на природничо-математичне відділення філософського факультету. Навчався в університеті за кошти спонсора Джозефа Крочинського, на відміну від інших студентів, які платили за власне навчання. Зі Львівським університетом пов'язані перші кроки філософського становлення Юринця. Зокрема, під час навчання він відвідував спецкурси Твардовського та Лукасевича. Цікавився літературознавчими дисциплінами, відвідував курс загальної історії та археології Михайла Грушевського, курс етнографії Станіслава Цішевського, трисеместрові курси з історії мистецтв Яна Антоневича-Болоза, історії мов Адама Кринського, курс давньої і новітньої філології Станіслава Вітковського.

Опинився у вирі політичної боротьби львівського студентства «за право української викладової та урядової мови» — руху українців Галичини за національну вищу школу. Університетське питання, загострене українсько-польським протистоянням кінця XIX — початку XX сторіччя, стало таким масштабним, що призвело до арешту та засудження Юринця до 14 днів в'язниці 1911 року разом з іншими 101 студентами-українцями. Він провчився в університеті чотири семестри, після чого його, разом з іншими учасниками заворушень, виключили. Освіту продовжив у Відні, де навчався на фізико-математичному відділенні філософського факультету. Також навчався в університетах Берліна та Парижа, слухав лекції австрійського психолога і психіатра Альфреда Адлера. Здобув докторат, захистивши у Відні дисертацію «Головні поняття “Науки логіки” Гегеля».

Під час Першої світової мобілізований до австрійської армії. Згодом потрапив до російського полону та деякий час перебував в Астрахані. Під впливом більшовицької агітації вступив до лав Червоної армії, де був політпрацівником та редагував армійські газети. 1921 року переїхав до Москви, де 1924 року закінчив Московський інститут червоної професури. Працював професором філософії Московського університету та Інституту народного господарства.

Після Москви повернувся до України, де з 1925 року завідував кафедрою соціології Українського інституту марксизму-ленінізму в Харкові, керував філософсько-соціологічними дослідженнями; був співредактором журналів «Більшовик України» (1926—1934) та «Під прапором марксизму» (1927—1933), членом літературної організації «Західна Україна».

---

⁹ Зокрема, з цією темою можна докладніше ознайомитися у (Роженко, 1996; Юринець, 2010; Юринець, 2012).

Останніми закордонними подорожами Юринця були поїздки 1928 року до Пруської академії наук (з доповіддю) та до Осло (з виступом на міжнародному історичному конгресі).

Став одною з жертв «дискусії про поворот на філософському фронті» в Україні (1931). Юринця звинуватили в «меншовикуючому» і «буржуазному» ідеалізмі, гегельянстві тощо. Секретаріатом ЦК КП(б)У під керівництвом Павла Постишева 1933 року було прийнято постанову, в якій Юринця було кваліфіковано як «прихильника буржуазно-націоналістичної філософії», «лжевченого» і «плагіатора»; його виключили з партії та зі складу академіків ВУАН. Для нього це стало ударом — покинувши Харків, 1935 року переїхав до Києва. 22 липня 1937 року Юринця заарештували, а 1 жовтня 1937 року визнали «націоналістом» і «німецьким шпигуном». Розстріляний 4 жовтня 1937 року, місце поховання невідоме. Не реабілітований.

Юринцеву наукову діяльність радянського періоду відзначено критичними розвідками з історії філософії, соціології, естетики. У своїх працях Юринець коментував Демокрита, критикував концепції неогегельянства та фрейдизму, аналізував доробок Гусерля, Зигмунда Фрейда, Карла Маркса та Фрідріха Енгельса, Імануїла Канта, Готгольда Лесінга, Макса Шелера, а також українських діячів культури та мистецтва — Михайла Яцкова, Григорія Сковороди, Лесі Українки, Володимира Сосюри, Миколи Хвильового, Павла Тичини; брав активну участь у літературній дискусії 1925—1928 років. Праці «Павло Тичина. Спроба критичної аналізи» (Юринець, 1928), «Філософсько-соціологічні нариси» (Юринець, 1930) та підручник для вищих шкіл «Діалектичний матеріалізм» (Юринець, 1932) та низку праць і журнальних видань, де Юринець був співавтором або дописувачем, було засуджено та вилучено.

Звертаючись до аналізу критики Гусерлевої феноменології у циклі статей «Едмунд Гусерль», виданих у журналі «Под знаменем марксизма» (11—12 числа 1922 року та 4—5 числа 1923 року) (Юринець, 1922; Юринець, 1923), зазначимо, що текст є розлогим та сукупно містить 47 сторінок. Якщо відкинути радянські ідеологеми, він є деталізованим, ґрунтовним та, за визначенням Ярини Юринець, разом з іншим текстом Юринця «Фрейдизм і марксизм» (Юринець, 1924), «відкриває в особі Юринця-марксиста не лише “бійця ідеологічного фронту”, а і європейськи освіченого й ерудованого фахівця у царині філософії та її історії, спроможного із легкістю оперувати складними філософськими поняттями, проводити чіткі історико-філософські паралелі, здійснювати доволі широкий контекстуальний аналіз матеріалу» (Юринець, 2012: с. 50).

З одного боку, захопленого марксизмом Юринця можна сприйняти як продукт епохи, в якій постать дослідника уособлювала «поневолений розум», нездатний на продукування жодної оригінальної візії; з іншого боку, така ілюзія розбивається при прочитанні тексту, в якому дослідник ставить перед собою надскладні цілі: 1) проаналізувати *всі* головні феноменологічні поняття ранньої філософії Гусерля (зокрема, розрізнення ноєзи та ноєми,

зміст поняття інтенційності, виокремлення Гусерлем двох типів споглядань: індивідуальних споглядань і споглядань сутності); 2) зіставити цю філософію з цілою плеядою інших теорій з різних галузей знання (філософіями Плотина, Франца Brentano, Бернарда Больцано, Фрідріха Шелінга, Платона, Авенаріуса, Імануїла Канта, математикою Кантора тощо); 3) врешті, разом із самим Гусерлем, спробувати відповісти на питання про сутність філософії, 4) зрозуміти, як побороти психологізм, не заперечуючи при цьому психології. Складність цього завдання полягала, зокрема, 1) у відсутності перекладів відповідних текстів і, отже, узгоджених термінологічних відповідників (так, наприклад, Юринець зазначає, що в російському перекладі станом на 1922 рік було видано лишень I том «Логічних досліджень» (Юринець, 1922: с. 65); 2) браку, через специфіку цього періоду, людей, що могли взяти участь у дискусії щодо Гусерлевої філософії (нагадаймо, саме 1922-й став роком «філософських пароплавів» та зачистки поля гуманітаристики по всьому СРСР від людей, які не поділяли марксистських позицій).

Юринець демонструє глибоку обізнаність з контекстом і здобутками Гусерлевої феноменології: «Довкола нього вже встигла утворитися ціла філософська школа, до складу якої увіходить багато молодих філософів, обдарованих надзвичайним письменницьким хистом, як Гейгер, Пфендер, Райнах та інші. У журналі, що вони видають, “*Jahrbuch für Philosophie und phänomenologische Forschung*”, здійснюють спроби застосування методу і головних точок погляду Гусерля не лише до психології, але й до етики, права, соціології. “Феноменологія” претендує стати універсальним методом. Ветерани неокантіанства, як, наприклад, Наторп, схиляють перед Гусерлем свої голови і намагаються віднайти точки перетину між неокантіанством і гусерліанством, як це зробив нещодавно той самий Наторп у своїй відомій статті “*Husserls Ideen zu einer reiner Phenomenologie*”» (Юринець, 1922: с. 62). І на цій самій сторінці Юринець піддає цю філософію нищівній критиці: «Між тим весь цей галас, який піднявся довкола Гусерля, не має жодних серйозних ідейних підстав. Нічого нового — навіть з точки зору ідеалізму — його філософія не дає, а її скороминущий успіх пояснюється нервовою неврівноваженістю сучасної західної філософії, що втратила під собою усі підвалини, і тому такою великою мірою сприйнятлива до всього строкатого і клаптевого» (Юринець, 1922: с. 62). Такі «напади» на філософію Гусерля на сторінках Юринецької статті трапляються неодноразово. Наведемо кілька найбільш «гострих» його висловлювань стосовно феноменології: «повне нерозуміння, повна відсутність хоча б теоретичної зацікавленості стосовно діалектики характеризує “фундатора” “нової” логіки Гусерля» (Юринець, 1922: с. 63); «нескінченні розмови про “*Zeihen*”, “*Anzeihen*”, “*Hinweis*” або чисельні поділи “несамостійних змістів” — враження повної нісенітничості і тарабарщини, незважаючи на поважний вигляд “автора”. Ці втомливі сторінки мають наводити нудьгу та засмучення навіть на найбільш запеклого гусерліанця» (Юринець, 1922: с. 64). Але, як зазначає Ярина Юринець, «жорстка тональність і викривальний

запал статті дуже скоро поступаються місцем живому інтересу дослідника, змушеного визнати, що саме Гуссерль “розвиває ідею феноменології до високого рівня досконалості” (Юринець, 1922: с. 64), а отже, його феноменологічна концепція як цілісна теорія заслуговує на уважний критичний аналіз» (Юринець 2012: с. 50).

Цікавим аспектом розгляду Юринцем феноменології Гусерля є зіставність його критики цієї філософії з її критикою тогочасними польськими дослідниками у такому: 1) звинуваченнями Гусерля у використанні складної термінології (так, наприклад, Юринець зазначає, що Гуссерль послуговувався складною і неприродною термінологією, яка не лише не допомагала, а й заважала адекватному сприйняттю його ідей: «Для розуміння феноменології Гусерля — особливо феноменології в останньому її “виданні” в “Ідеях” — має велике значення зіставлення її з описовою психологією і суворе її відмежування від останньої. Для досягнення цієї останньої цілі вигадав Гуссерль (як це раніше зробив Авенаріус) для своєї феноменології оригінальну, надзвичайно складну та неприродну термінологію, яка не тільки не допомогла справі, а й зашкодила їй, адже її розуміння ускладнилося в десять разів, призвела до того, що Гуссерлю довелося при з’яві кожної нової критики його філософії жалітися на те, що його не зрозуміли, хоча серед критиків знаходилися такі особистості, як Культе або Наторп» (Юринець, 1923: с. 78); такі самі звинувачення феноменології «у використанні складної технічної лексики і, як наслідок, у невизначеності цієї філософії» (Płotka, 2017: р. 84) ми можемо зустріти у польських дослідників періоду 1895—1918 року; 2) на думку польських дослідників цього періоду, аргументи феноменології «виявилися непереконаливими» (Płotka, 2017: р. 84), що збігається з прочитанням Юринця: він закидає Гуссерлеві неточність, двозначність і розпливчатість понять; беззмістовність та містичність феноменологічного інтуїтивного схоплення сутностей, що не має нічого спільного зі строгістю науки (на думку Ярини Юринець, це дуже співзвучно зі статтею Твардовського «Проясний і неясний стиль» (Філософія по-львівськи, 2021)). Юринець закидає Гуссерлеві (так само і Фройдю (Юринець, 1924)) метафізичність, відсутність логічного обґрунтування та надмірний естетизм (Філософія по-львівськи, 2021). Важко не погодитися з тезою Юринця про те, що Гуссерль не дав конкретних досліджень загальної теорії та передумов своєї феноменології (Юринець, 1923: с. 61). Як зазначає Кебуладзе, в «Ідеях I» Гуссерль «лише постулює інтерсуб’єктивність досвідчування світу, не експлікуючи і не обґрунтовуючи цього. Водночас перетворення феноменології на трансцендентальну філософію збуджує звинувачення в тому, що він у цьому своєму новому інтелектуальному проєкті переходить на позиції психологізму, який критикував сам і який призводить до суб’єктивізму і соліпсизму, а отже, унеможлиблює пізнання об’єктивної істини, до якого, згідно з Гуссерлем, має прагнути “філософія як строга наука”... Гуссерль свідомий цієї загрози. У «Картезіанських медитаціях» (1931) він сам запитує: “Чи не мала би феноменологія, яка

воліла розв'язати проблеми об'єктивного буття і постати як філософія, бути затаврованою як трансцендентальний соліпсизм?» (Husserl, 1950: S. 121). Для Гусерля негативну відповідь на це питання уможливорює концепція інтерсуб'єктивності. Він зазначає, що світ нашого досвіду є об'єктивним, оскільки має інтерсуб'єктивний характер, а трансцендентальна феноменологія не перетворюється на соліпсизм, оскільки є не так ученням про суб'єктивність, як ученням про інтерсуб'єктивність. Ця зміна наголосів відповідає головній тенденції розвитку феноменологічної концепції від філософії свідомості до філософії досвіду. Первинним полем дослідження для феноменології є не трансцендентальний рівень суб'єктивної свідомості, а трансцендентальна інтерсуб'єктивність як умова можливості досвіду об'єктивного світу. Отже, інтерсуб'єктивність є запорукою об'єктивності досвідчуваного світу. Але Гусерль не зупиняється і на цьому. В подальшому він застосовує головні вимоги трансцендентально-феноменологічного методу до самої інтерсуб'єктивності» (Кебуладзе, 2017: с. 225—226).

Зрештою, у критиці Юринцем Гусерлевої філософії відбивається його гегельянська позиція: 1) на думку Юринця, Гусерлеві бракує філософського обґрунтування засад його теорії (можливо, Юринець формулює цей закид на тлі Гегелевої «Феноменології духу», яка саме й була покликана обґрунтувати засади Гегелевої теорії); 2) його теорії бракує фундаментальності (як цілісності теорії, якої та набуває у процесі становлення); 3) з пунктів 1) та 2), згідно з Юринцем, впливає некогерентність цієї системи — вона нагадує йому радше спорадичні спалахи ідей і концепцій, ніж цілісну філософську систему, про що він пише: «Гусерль — еkleктик... він поєднує непоєднане, вплітає у свою систему цілі комплекси думок філософів, які стояли на протилежних полюсах» (Юринець, 1922: с. 61). Але він не лише критикує Гусерля, а й дає йому пораду: «"Науковою" може стати філософія завдяки логічній спаяності її окремих частин, формальній її досконалості — тоді й матеріал, який опрацьовує філософія, матиме вторинне значення і центр тяжіння полягатиме у швидкому завершенні в "систему" її елементів; або головним її завданням стане можливо детальна й спрямована вглиб розробка матеріалу, тоді й питання "системи" відійде на задній план і темп філософської роботи почне сповільнюватися» (Юринець, 1922: с. 67). Свідченням глибокого занурення Юринця у тематику феноменології може бути те, що він не полишав ідеї про формулювання її цінності впродовж багатьох років — у статті «Фалшування діалектики в сучасній філософській буржуазній літературі» (Юринець, 1929) він намагається чіткіше визначити взаємозв'язок між феноменологією та гегельнською діалектикою: «геніальна "Феноменологія духу" Гегеля знаходить свого продовжувача, континуара в особі найвпливовішого сучасного філософа Едмунда Гусерля» (Юринець, 1930: с. 150); «поза сумнівом, концепція автора "Логічних досліджень" виникла під впливом міркувань над філософією Гегеля, але Гегеля, не зрозумілого до кінця» (Юринець, 1930: с. 150). Хоча Юринцева гіпотеза щодо зв'язків Гусерлевої феноменології

із філософією Гегеля, на тлі виходу друком окремих томів «Гусерліани» є щонайменш дискусійною, слід відзначити його прагнення реконструювати ширші історико-філософські контексти появи та актуалізації феноменології.

Слідуючи меті нашого дослідження порівняти польський та радянський контексти інтерпретації раннього етапу творчості Едмунда Гусерля, приділимо увагу наявності тематичних досліджень, присвячених філософії Юринця у сучасних філософських розвідках. Заледве можна ствердити сумірну з польськими авторами того самого періоду популярність філософа серед українських дослідників. Тут варто відзначити працю Миколи Роженка «Трагедія академіка Володимира Юринця (Штрихи до історії української філософії радянської доби)» (Роженко, 1996), дослідження Миколи Шудрика «Філософські дискусії в Харкові», статтю «Володимир Юринець як історик філософії» Івана Козія, статті Ярини Юринець «Володимир Юринець: роки студентства у Львівському університеті» (Юринець, 2010) і «Біля джерел “Критики сучасної буржуазної філософії” (До історії української філософії радянської доби)» (Юринець, 2012), матеріали Георгія Вдовиченко — «Академік В. Юринець як дослідник західноєвропейської філософської думки другої половини 19 — першої половини 20 століття» та «Марксизм і його критика в західноєвропейській філософії як об’єкт досліджень академіка Юринця». Також існує низка матеріалів, які згадують Юринця як учасника літературних дискусій і політичних процесів в УСРР 1920-х років, наприклад, «Модерністи, марксистки і нація. Українська літературна дискусія 1920-х років», «Комунізм та дилеми національного визволення: Національний комунізм у радянській Україні 1918—1933». Незначну кількість досліджень, крім чинників, згаданих на початку статті, пояснює й складність доступу до текстів Юринця. Завважимо, що за останні десятиріччя тексти самого Юринця, наскільки нам відомо, було опубліковано лише у двох виданнях: «Антологія української літературно-критичної думки першої половини ХХ століття», «Розстріляне відродження: антологія 1917—1933: поезія — проза — драма — есей».

Висновки

Підсумовуючи, можемо послатися на слова Ярини Юринець про те, що традиції Львівської школи Твардовського справили помітний вплив на формування Юринця як науковця, на тематики та методи його досліджень (Філософія по-львівськи, 2021). Сподіваємося, нам вдалося це показати через зіставлення рецепції феноменологічної філософії Юринцем та представниками польського феноменологічного руху.

Точкою безпосереднього збігу критики феноменології Юринцем та його польськими сучасниками є критика філософського лексикону Гусерлевої феноменології як нечіткого і неясного. Саме ця нечіткість і неясність лексикону, на їхню думку, зумовлюють непрозорість Гусерлевої теорії.

І Юринець, і польський феноменологічний рух критикують феноменологію за брак узгодженості, причому йдеться як про внутрішню узгодженість

феноменологічної філософії, так і про узгодженість її з тогочасними науками. Так, польські дослідники переважно наголошують на бракові узгодженості з результатами досліджень інших наук, що й не дивно, враховуючи позицію Твардовського, зачинателя нової польської філософії, щодо природи та призначення філософії — бути наукою в системі інших наук (Твардовський, 2018: с. 18). Натомість Юринцеві, думка якого ґрунтована на засадах системної Гегелевої філософії, йдеться про відсутність у ранній філософії Гусерля внутрішньої теоретичної узгодженості, на якій він неодноразово наголошує, вважаючи феноменологічну філософію спорадичною та внутрішньо незв'язною.

Проте інтерпретації Юринця та польських дослідників істотно відрізняються у баченні перспективних шляхів розв'язання проблем, перед якими, на їхню думку, стоїть феноменологія. Юринцеві наголошує на потребі перебудови феноменології на системних засадах і за зразком Гегелевої системи філософії. Натомість польські дослідники вказують на необхідність повнішого втілення реальною феноменологією сформульованого Гусерлем ідеалу філософії як строгої науки.

З цих підсумків випливають кілька питань, що мали б стати предметом подальших дискусій щодо ролі Юринця в історії філософії України.

По-перше, заслуговує на переосмислення феномен Юринцевої критики західної філософії. Чи варто розглядати Юринця лише як продукт доби, провідним напрямком якої був «войовничий марксизм»? Видається, це питання щонайменш є більш комплексним: оскільки Юринцеві є вихідцем із західного інтелектуального контексту, його закиди Гусерлеву проєктові феноменологічної філософії (і багатьом іншим західним філософіям) є симптоматичними для багатьох європейських інтелектуалів початку ХХ сторіччя (так, не можна не помітити в його закидах як західній філософії, так і західному світу загалом співзвучність із думками Освальда Шпенглера у праці «Занепад Європи» 1918—1922 років. Враховуючи перелічені у статті контексти формування Юринця-інтелектуала, засвідчуємо, що у цій критиці Юринцеві постає не з позицій анігілятивної критики з-поза, а у ролі критика зсередини самої європейської культури і філософії, одним з напрямків якої є і марксизм).

По-друге, на тлі загального поновлення інтересу до культурного доробку українських діячів 1920—1930 років чи слід сучасним дослідникам відмовлятися розглядати у контексті історії української філософії Юринця, що досліджував західну філософію з марксистських позицій, і водночас цілком приймати, до прикладу, творчість Миколи Хвильового, відомого комуністичними поглядами та членством у КП(б)У? У контексті тематики цієї статті виправданим видається перегляд нашого ставлення до першої (а разом і порівняно структурованої та ґрунтовної) спроби осмислення українським філософом Гусерлевої філософії. Особливо зважаючи на те, що у той час, коли у довоєнній Польщі феноменологія знаходилася у стадії свого розквіту — були можливі філософські дискусії, сповна реалізовувалася академічна мобільність вчених, проводили плідні семінари між колегами різних інтелектуально вільних

країн, у Радянському ж Союзі найбільш імовірною долею «надто» освіченої і зацікавленої у дискусії людини були розстріл, табір та/або безвість братської могили (чим, власне, і закінчилася «дискусія про поворот на філософському фронті» майже для всіх її учасників як у Москві, так і у Харкові).

За результатами нашого дослідження можемо сформулювати три ключові висновки: 1) існує значна подібність між критикою ранньої філософії Гусерля Юринцем та польським феноменологічним рухом не лише у тематичній спрямованості критики, а і в її рівні та обґрунтованості; 2) з огляду на 1), сучасним українським історикам філософії слід звернути увагу на Юринцеві дослідження з новою дослідницькою «оптикою», що передбачала б неупереджений розгляд цієї філософії як, зокрема, зіставної з критичним аналізом західних філософських систем дослідниками з інших країн; 3) плідними для сучасних досліджень феноменологічної філософії в Україні є розвідки щодо феноменологічного руху у Польщі — явища, яке справило вагомий вплив на розвиток широкого кола гуманітарних дисциплін у Європі ХХ—ХХІ сторіч і яке має безпосередні перетини та спільні персоналії з українською філософією. Те саме видається перспективним і щодо інших європейських країн.

ДЖЕРЕЛА

- Богачов, А. (ред.) (2001). *Феноменологія: рецепція в Східній Європі: Щорічник 2000*. Київ: Тандем.
- Воленський, Я. (2021). Роман Інгарден і Львівсько-Варшавська школа. У: Шевчук, Д. (ред.), *Філософія Романа Інгардена і сучасність* (с. 31—61). Острого: Видавництво Національного університету «Острозька академія».
- Гусерль, Е. (2021). *Картезіанські медитації. Вступ до феноменології* / Пер. з нім., передмова А. Вахтеля. Київ: Темпора.
- Забужко, О. (1994). *Філософія і культурна притомність нації (доповідь, виголошена на 11-му Конгресі Міжнародної асоціації українознавців у Львові в серпні 1993 р.)*. Взято з: <http://exlibris.org.ua/zabuzko/r04.html>.
- Кебуладзе, В. (2009). Історія розвитку феноменологічної філософії в Україні. *Філософська думка*, 1, 5—12.
- Кебуладзе, В. (2013). *Контрабанда розуму*. Взято з: <http://ukrzurnal.eu/ukr.archive.html/1343/>.
- Кебуладзе, В. (2017). *Феноменологія досвіду*. Київ: Дух і Літера.
- Муха & Дарморіз. (2021). Філософські семінари Романа Інгардена. У: Д. Шевчук (ред.), *Філософія Романа Інгардена і сучасність* (с. 16—30). Острого: Видавництво Національного університету «Острозька академія».
- Причепий, Е. (1983). *Буржуазная социология знания (Критика методологических принципов)*. Київ: Наукова думка.
- Причепий, Є. (1971). *Феноменологічна концепція свідомості Е. Гуссерля*. Київ: Наукова думка.
- Роженко, М. (1996). *Трагедія академіка Юринця: штрихи до історії української філософії радянської доби*. Київ: Український Центр духовної культури.
- Твардовський, К. (2018). *Вибрані твори* / Пер. з пол., післямова: М. Бондарчук, О. Гончаренко, С. Іваник, І. Карівець. Харків: Фоліо.
- Філософія по-львівськи. (2021). *Ярина Юринець: Володимир Юринець і львівська філософська школа*. [Відео]. Взято з: https://www.youtube.com/watch?v=LT_GclKjluQ.

- Шевчук, Д. (ред.). (2021). *Філософія Романа Інгардена і сучасність*. Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія».
- Шевчук, К. (2021). Роман Інгарден: філософська особистість. У: Д. Шевчук (ред.), *Філософія Романа Інгардена і сучасність* (сс. 8—15). Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія».
- Юринец, В. (1922). Эдмунд Гуссерль. *Под знаменем марксизма*, 11—12, 61—82.
- Юринец, В. (1923). Эдмунд Гуссерль. *Под знаменем марксизма*, 4—5, 61—85.
- Юринец, В. (1924). Фрейдизм и марксизм. *Под знаменем марксизма*, 8—9, 51—93.
- Юринець, В. (1928). *Павло Тичина: спроба критичної аналізи*. Харків: Книгоспілка.
- Юринець, В. (1929). Фалшування діалектики в сучасній філософській буржуазній літературі. *Під прапором марксизму*, 6, 5—26. Харків: ДВУ.
- Юринець, В. (1930). *Філософсько-соціологічні нариси*. Харків: ДВУ.
- Юринець, В. (1932). *Матеріалістична діалектика як філософська наука. Діалектичний матеріалізм і фізика*. Харків: Діалектичний матеріалізм для вищих і втишів.
- Юринець, Я. (2010). Володимир Юринець: роки студентства у Львівському університеті. *МАГІСТЕРІУМ*, 39, 86—90.
- Юринець, Я. (2012). Біля джерел «Критики сучасної буржуазної філософії» (до історії української філософії радянської доби). *МАГІСТЕРІУМ*, 47, 49—54.
- Bęben, D. (2012). Recepja fenomenologii Edmunda Husserla w Polsce. Próba periodyzacji. *Fenomenologia*, 10, 107-123.
- Blaustein, L. (1928). *Husserlowska nauka: o akcie, treści i przedmiocie przedstawienia*. Lwów: Nakładem Towarzystwa Naukowego z Zasiłkiem Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.
- Husserl, E. (1994). *Briefwechsel*. Band I. Die Brentanoschule (Vol. I). Dordrecht: Kluwer.
- Ingarden, R. (1919a). Dążenia fenomenologów. *Przegląd Filozoficzny*, 22(3), 118-156.
- Ingarden, R. (1919b). Dążenia fenomenologów (Dokończenie). *Przegląd Filozoficzny*, 22(4), 315-351
- Ingarden, R. (1929). Leopold Blaustein, Husserlowska nauka: o akcie, treści i przedmiocie przedstawienia. Archiwum Towarzystwa Naukowego we Lwowie, Dział II. T. IV., Zesz. 3, Lwów 1928. *Przegląd Filozoficzny*, 32(4), 315-316.
- Łukasiewicz, J. (1904). Z posiedzen Polskiego Towarzystwa Filozoficznego. *Przegląd Filozoficzny*, 7(4), 476-477.
- Plotka, W. (2017). Early phenomenology in Poland (1895-1945): Origins, development, and breakdown. *Studies in East European Thought*, 69(1), 79-91. <https://doi.org/10.1007/s11212-017-9274-0>.
- Rozenblum, A. (1924). O teorii poznania. *Przegląd Filozoficzny*, 27(3-4), 267-268.
- Tatarkiewicz, W. (1913). Szkoła fenomenologów. *Ruch Filozoficzny*, 3(10), 257-263.
- Twardowski, K. (1894). *Zur Lehre vom Inhalt und Gegenstand der Vorstellungen. Eine psychologische Untersuchung*. Wien: Alfred Hölder.
- Węgrzecki, A. (2001). Zarys recepcji fenomenologii w Polsce. In: A. Strzałkowski (Ed.), *Recepcja w Polsce nowych kierunków i teorii naukowych* (pp. 9—20). Polska Akademia Umiejętności: Kraków.
- Witkiewicz & Ingarden. (2002). *Korespondencja filozoficzna*. Warszawa: Wydawnictwo IFiSPAN, Collegium Civitas Press.

Отримано 10.07.2023

REFERENCES

- Bęben, D. (2012). Recepja fenomenologii Edmunda Husserla w Polsce. Próba periodyzacji. *Fenomenologia*, 10, 107-123.
- Blaustein, L. (1928). *Husserlowska nauka: o akcie, treści i przedmiocie przedstawienia*. Lwów: Nakładem Towarzystwa Naukowego z Zasiłkiem Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

- Bohachov, A. (Ed.). (2001). *Phenomenology: Reception in Eastern Europe: Yearbook 2000*. [In Ukrainian]. Kyiv: Tandem. [=Богачов 2001]
- Husserl, E. (1994). *Briefwechsel*. Band I. Die Brentanoschule (Vol. I). Dordrecht: Kluwer.
- Husserl, E. (2021). *Logische Untersuchungen*. Hamburg: Felix Meiner Verlag.
- Ingarden, R. (1919a). Dążenia fenomenologów. *Przegląd Filozoficzny*, 22(3), 118-156.
- Ingarden, R. (1919b). Dążenia fenomenologów (Dokończenie). *Przegląd Filozoficzny*, 22(4), 315-351.
- Ingarden, R. (1929). Leopold Blaustein, Husserlowska nauka: o akcie, treści i przedmiocie przedstawienia. *Archiwum Towarzystwa Naukowego we Lwowie, Dział II. T. IV, Zesz. 3, Lwów 1928. Przegląd Filozoficzny*, 32(4), 315-316.
- Kebuladze, V. (2009). The History of the Development of Phenomenological Philosophy in Ukraine. [In Ukrainian]. *Philosophical Thought*, 1, 5-12. [=Кебуладзе 2009]
- Kebuladze, V. (2013). Contraband of the Mind. [In Ukrainian]. Retrieved from: <http://ukrzurnal.eu/ukr.archive.html/1343/> [=Кебуладзе 2013]
- Kebuladze, V. (2017). *Phenomenology of Experience*. [In Ukrainian]. Kyiv: Dukh i Litera. [=Кебуладзе 2017]
- Łukasiewicz, J. (1904). Z posiedzen Polskiego Towarzystwa Filozoficznego. *Przegląd Filozoficzny*, 7(4), 476-477.
- Mukha & Darmoriz. (2021). Philosophical Seminars of Roman Ingarden. In: Shevchuk, D. (Ed.), *Philosophy of Roman Ingarden and the Present* (pp. 16-30). [In Ukrainian]. Ostroh: Publishing House of the National University "Ostroh Academy". [=Муха & Дарморіз 2021]
- Philosophy Lviv-Style. (2021). Yarina Yurynets: Volodymyr Yurynets and the Lviv Philosophical School [Video]. [In Ukrainian]. Retrieved from: https://www.youtube.com/watch?v=LT_GcIKjluQ [=Філософія по-львівськи 2021]
- Plotka, W. (2017). Early phenomenology in Poland (1895-1945): Origins, development, and breakdown. *Studies in East European Thought*, 69(1), 79-91. <https://doi.org/10.1007/s11212-017-9274-0>.
- Prychepii, Ye. (1971). *The Phenomenological Concept of Consciousness by E. Husserl*. [In Ukrainian]. Kyiv: Naukova Dumka. [=Причепій 1971]
- Prychepii, Ye. (1983). *Bourgeois Sociology of Knowledge (Critique of Methodological Principles)*. [In Russian]. Kyiv: Naukova Dumka. [=Причепій 1983]
- Rozenblum, A. (1924). O teorji poznania. *Przegląd Filozoficzny*, 27(3-4), 267-268.
- Rozhenko, M. (1996). *The Tragedy of Academician Yurynets: Strokes to the History of Ukrainian Philosophy in the Soviet Era*. [In Ukrainian]. Kyiv: Ukrainian Center for Spiritual Culture. [=Роженко 1996]
- Shevchuk, D. (2021). *The Philosophy of Roman Ingarden and the Present*. [In Ukrainian]. Ostroh: Publishing House of the National University «Ostroh Academy». [=Шевчук 2021]
- Shevchuk, K. (2021). Roman Ingarden: Philosophical Personality. In: Shevchuk, D. (Ed.), *The Philosophy of Roman Ingarden and the Present* (pp. 8-15). [In Ukrainian]. Ostroh: Publishing House of the National University "Ostroh Academy". [=Шевчук 2021]
- Tatarkiewicz, W. (1913). Szkoła fenomenologów. *Ruch Filozoficzny*, 3(10), 257-/263.
- Twardowski, K. (1894). *Zur Lehre vom Inhalt und Gegenstand der Vorstellungen. Eine psychologische Untersuchung*. Wien: Alfred Hölder.
- Twardowski, K. (2018). *Selected Works* / Transl. from Polish, afterword: M. Bondarchuk, O. Honcharenko, S. Ivanyk, I. Karivets. [In Ukrainian]. Kharkiv: Folio. [=Твардовський 2018]
- Volenskyi, Ya. (2021). Roman Ingarden and the Lviv-Warsaw School. In: Shevchuk, D. (Ed.), *Philosophy of Roman Ingarden and the Present* (pp. 31-61). [In Ukrainian]. Ostroh: Publishing House of the National University "Ostroh Academy". [=Воленський 2021]
- Węgrzecki, A. (2001). Zarys recepcji fenomenologii w Polsce. In: A. Strzałkowski (Ed.), *Recepcja w Polsce nowych kierunków i teorii naukowych* (pp. 9-20). Polska Akademia Umiejętności: Kraków.

- Witkiewicz & Ingarden (2002). *Korespondencja filozoficzna*. Warszawa: Wydawnictwo IFiSPAN, Collegium Civitas Press.
- Yurynets, V. (1922). Edmund Husserl. [In Russian]. *Pod Znamenem Marksizma*, 11-12, 61-82. [=Юринец 1922]
- Yurynets, V. (1923). Edmund Husserl. [In Russian]. *Pod Znamenem Marksizma*, 4-5, 61-85. [=Юринец 1923]
- Yurynets, V. (1924). Freudism and Marxism. [In Russian]. *Pod Znamenem Marksizma*, 8-9, 51-93. [=Юринец 1924]
- Yurynets, V. (1928). *Pavlo Tychyna: An Attempt at Critical Analysis*. [In Ukrainian]. Kharkiv: Knyho-spilka. [=Юринець 1928]
- Yurynets, V. (1929). Falsification of Dialectics in Contemporary Bourgeois Philosophical Literature. [In Ukrainian]. *Pid Praporom Marksyzmu*, 6, 5-26. Kharkiv: DVU. [=Юринець 1929]
- Yurynets, V. (1930). *Philosophical-Sociological Essays*. [In Ukrainian]. Kharkiv: DVU. [=Юринець 1930]
- Yurynets, V. (1932). *Materialist Dialectics as a Philosophical Science. Dialectical Materialism and Physics*. [In Ukrainian]. Kharkiv: Dialectical Materialism for Universities and Workers. [=Юринець 1932]
- Yurynets, Ya. (2010). Volodymyr Yurynets: Years of Student Life at Lviv University. [In Ukrainian]. *MAGISTERIUM*, 39, 86-90. [=Юринець 2010]
- Yurynets, Ya. (2012). Near the Sources of «Critique of Contemporary Bourgeois Philosophy» (Towards the History of Ukrainian Philosophy in the Soviet Era). [In Ukrainian]. *MAGISTERIUM*, 47, 49-54. [=Юринець 2012]
- Zabuzhko, O. (1994). *Philosophy and Cultural Consciousness of the Nation (a report presented at the 11th Congress of the International Association of Ukrainian Studies in Lviv in August 1993)*. [In Ukrainian]. Retrieved from: <http://exlibris.org.ua/zabuzko/r04.html> [=Забужко 1994]

Received 10.07.2023

Vlada DAVIDENKO (ANUCHINA), PhD student
at the Department of Social Philosophy,
H.S. Skovoroda Institute of Philosophy,
National Academy of Sciences of Ukraine
4. Triokhsviatytska St., Kyiv, 01001
ladaanuchina@gmail.com,
<https://orcid.org/0000-0003-3321-5879>

PHENOMENOLOGY STUDIES AT THE BEGINNING OF THE 20TH CENTURY:
POLISH AND UKRAINIAN SOVIET CONTEXTS (TO THE 100TH ANNIVERSARY
OF THE PUBLICATION OF THE SERIES OF ARTICLES BY V. YURYNETS
“EDMUND HUSSERL” (1922-1923))

The article presents a comparison of the interpretations of Edmund Husserl’s early philosophy, created in different local contexts: ones by Polish researchers (Kazimir Twardovsky, Jan Lukasevich, Vladyslav Tatarkevych, Roman Ingarden, Aleksander Rozenblum-Augustowski) in the period 1895-1945, and Ukrainian philosopher Volodymyr Yurynets. This comparison takes place against the background of considering the differences in the conditions of the development of philosophy in pre-war and interwar Poland and the USSR.

The author demonstrates the similarity of the readings of Husserl’s phenomenology by Polish researchers and Yurynets and proves that the similarity between them is not only in the thematic focus of criticism of phenomenological philosophy, but also in its validity and level. In addition, the author offers an approach to the study of Yurynets’ figure and work, based on considering him primarily as a representative of Western intellectual culture. In particular, the possibility of considering Yurynets’ objections to Husserl’s project of phenomenological philosophy not as determined by ideological dictates, but as symptomatic of the European intellectual culture of the beginning of the 20th century is substantiated. Both Yurynets and the Polish phenomenological movement criticize phenomenology for its lack of coherence, and it is about both the internal coherence of phenomenological philosophy and its coherence with contemporary sciences. Particular attention is paid to the role of Yurynets in the history of Ukrainian studies of phenomenological philosophy in the context of the discussion about the origins of phenomenological studies in Ukraine. The author considers the investigations of the phenomenological movement in Poland to be fruitful for modern studies of phenomenological philosophy in Ukraine - a phenomenon that had a significant impact on the development of a wide range of humanitarian disciplines in Europe in the 20th-21st centuries and which has direct intersections and common personalities with Ukrainian philosophy. The same seems promising for other European local traditions.

Keywords: *phenomenology, history of Ukrainian philosophy, Lviv University, phenomenology in Poland, “critique of bourgeois philosophy”, Volodymyr Yurynets.*